

Висновки

Таким чином, з проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

1. Здійснення портфельного інвестування вимагає наявності на ринку значної кількості фінансових інструментів з різними показниками дохідності, ризику, термінами обігу тощо. Це є необхідним для задоволення потреб учасників ринку з різними інвестиційними пріоритетами та цілями.

2. На українському ринку наразі домінуючим фінансовим інструментом виступають державні облигації, загальна частка обсягу торгів якими у 2013 році сягала 43,02%, а на біржовому ринку – 74,62%. При цьому частка акцій становила всього 10,20% у загальному обсязі торгів та 9,69% на біржовому ринку.

3. На вітчизняному ринку досить мало високоякісних надійних фінансових інструментів, що негативно впливає на можливості створення інвестиційних портфельів не схильних до ризику учасників ринку.

4. Інструментальна структура вітчизняного ринку значно ускладнює формування диверсифікованих за різними видами ризику портфельів та обмежує гнучкість можливих інвестиційних стратегій.

Отже, можна сказати про наявність потреби у появі на українському ринку значно більшої кількості фінансових інстру-

ментів з різними характеристиками, які дозволять підвищити ефективність здійснення портфельного інвестування.

Список використаних джерел

1. Анискин Ю.П. Управление инвестициями: Уч. пособие. – М.: ИКФ Омега-Л. – 2002. – 167 с.
2. Аньшин В.М. Инвестиционный анализ: Учеб.–практ. пособие. – М.: Дело, 2000. – 280 с.
3. Бочаров В.В. Финансовое моделирование. – СПб: Питер, 2000. – 208 с.
4. Закон «Про цінні папери та фондовий ринок» [Електрон. ресурс] – Офіційний сайт ВРУ – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
5. Майорова Т.В. Инвестиційна діяльність: Навч. посібник. – К.: «Центр навчальної літератури», 2004. – 376 с.
6. Портфельне інвестування: Навч. посібник / А.А. Пересада, О.Г. Шевченко, Ю.М. Коваленко, С.В. Урванцева. – К.: КНЕУ, 2004. – 408 с.
7. Річний звіт НКЦПФР 2013 [Електрон. ресурс] – Офіційний сайт НКЦПФР – Режим доступу: http://nssmc.gov.ua/user_files/content/58/1402491205.pdf
8. Шим Д.К., Сигел Д.Г. Основы коммерческого бюджетирования: Пер. с англ. – СПб: Пергамент. – 1998. – 496 с.

Д.В. АРЛАЧОВ,

*директор Департаменту стратегічного планування та розвитку у сфері комунальних послуг
Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг,*

Т.О. БУРЕНКО,

к.н. держ. упр., начальник відділу економічного аналізу та прогнозування Департаменту стратегічного планування та розвитку у сфері комунальних послуг Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг,

О.Ю. КОРЧМІТ,

к.н. держ. упр., перший заступник голови Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України,

Т.О. КРАМАРЕНКО,

начальник відділу енергетичного аудиту та менеджменту

Департаменту державного регулювання Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України

Підвищення інвестиційної привабливості підприємств сфери централізованого водопостачання і водовідведення

У статті досліджено стан сфери централізованого водопостачання і водовідведення та визначено механізми створення умов для залучення інвестицій. Одним з основних шляхів підвищення інвестиційної привабливості цієї сфери є агрегація водоканалів на принципах соціально-економічної, технічної, басейнної та адміністративно-територіальної єдності.

Ключові слова: регіональні підприємства, регіональні тарифи, інвестиції у сфері централізованого водопостачання і водовідведення, агрегація підприємств.

Д.В. АРЛАЧОВ,

*директор Департамента стратегического планирования и развития в сфере коммунальных услуг
Национальной комиссии, осуществляющей государственное регулирование в сфере коммунальных услуг,*

Т.А. БУРЕНКО,

к.н. гос. упр., начальник отдела экономического анализа и прогнозирования

Департамента стратегического планирования и развития в сфере коммунальных услуг

Национальной комиссии, осуществляющей государственное регулирование в сфере коммунальных услуг,

А.Ю. КОРЧМІТ,

к.н. гос. упр., первый заместитель председателя

Государственного агентства по энергоэффективности и энергосбережению Украины,

Т.А. КРАМАРЕНКО,

начальник отдела энергетического аудита и менеджмента Департамента государственного регулирования

Государственного агентства по энергоэффективности и энергосбережению Украины

Повышение инвестиционной привлекательности предприятий сферы централизованного водоснабжения и водоотвода

В статье исследовано состояние сферы централизованного водоснабжения и водоотвода и определены механизмы

создания условий для привлечения инвестиций. Одним из основных путей повышения инвестиционной привлекательности этой сферы является агрегация водоканалов на принципах социально-экономического, технического, бассейнового и административно-территориального единства.

Ключевые слова: региональные предприятия, региональные тарифы, инвестиции в сфере централизованного водоснабжения и водоотвода, агрегация предприятий.

D.V. ARLACHOV,
Director of the Department of Strategic Planning and Development in the utilities sector,
National Commission of the state public utilities regulation,
T.O. BURENKO,

Ph.D, head of the economic analysis and forecasting sector of the Department of Strategic Planning and Development in the utilities sector, National Commission of the state public utilities regulation,
O.Y. KORCHMIT,

Ph.D, First Deputy Chairman of the State Agency of Energy Efficiency and Energy Saving of Ukraine,
T.O. KRAMARENKO,

Head of the energy audit and management sector of the Department of State Regulation,
State Agency of Energy Efficiency and Energy Saving of Ukraine

Raising investment attractiveness of water supply and sanitation companies

The paper investigates the state of the centralized water supply and wastewater systems and the mechanisms of investment-attractive conditions creation. One of the main ways to increase the investment attractiveness of this are the aggregation of water companies on the basis of socio-economic, technical, basin and administrative and territorial cohesion.

Keywords: regional companies, regional tariffs, investments in centralized water and wastewater sector, companies aggregation.

Постановка проблеми. Вкрай незадовільний технічний та фінансовий стан підприємств централізованого водопостачання і водовідведення в Україні є наслідком тривалого їх недофінансування через низькі тарифи, що не покривають навіть собівартості [2].

Така ситуація виникла через те, що на початку 90-х років було проведено поділ великих підприємств із централізованого водопостачання і водовідведення з районним чи обласним управлінням на дрібні та їх передачу в комунальну власність і управління органів місцевого самоврядування. Позитивним наслідком стало те, що підприємства отримали змогу покращити оперативне управління, однак негативні наслідки виявилися більшими. Так, мери міст були зацікавлені в тому, щоб не піднімати тарифи, тому довгий час у водоканалів не було можливості планувати модернізацію підприємств – заміну мереж, насосів чи іншого обладнання. Через постійне скорочення обсягів місцевих бюджетів для водоканалів втрачалася можливість отримання інвестицій для оновлення основних засобів підприємств. Адже бюджети органів місцевого самоврядування залишаються чи не головним джерелом інвестицій для підприємств сфери централізованого водопостачання і водовідведення.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Залучення інвестицій у сферу централізованого водопостачання і водовідведення розглядається зараз переважно з точки зору потреб технічного переоснащення за рахунок державного чи місцевих бюджетів України [3, 4]. Менше уваги приділяється підвищенню інвестиційної привабливості підприємств через покращення економічних характеристик їх діяльності (зниження використання електроенергії, зменшення собівартості послуг водопостачання і водовідведення тощо). Інвестори погоджуються вкладати кошти тільки у прибуткові підприємства. З огляду на те що тарифи на централізоване водопостачання та водовідведення поступово доводяться до економічно обґрунтованого рівня, основним завданням зараз є пошук шляхів виходу підприємств на рівень прибутковості.

Підприємства централізованого водопостачання і водовідведення в Україні мають різний рівень інвестиційної привабливості з погляду їх економічних показників функціонування. Але простежується чітка тенденція: більш потужні підприємства мають кращі показники внаслідок ефекту масштабу і, як наслідок, мають більше можливостей на отримання інвестиційних ресурсів. Тому в наукових колах та в органах державної влади протягом останніх років обговорюються проблеми агрегації підприємств централізованого водопостачання і водовідведення [5]. Так, рішенням Київської обласної ради від 24 листопада 2011 року №224-12-VI створено Київську регіональну комунальну компанію Київської обласної ради, яка мала об'єднати водоканали та теплопостачальні компанії області. Однак органи місцевого самоврядування не поспішають передавати майно місцевих громад до новоствореної компанії. Причинами цього є відсутність економічних вигод від об'єднання для підприємств та громад міст, селищ та сіл Київської області і ризику втрати майна громадами.

Мета статті. Пошук механізмів підвищення інвестиційної привабливості підприємств централізованого водопостачання і водовідведення у регіонах України.

Виклад основного матеріалу. За даними Державної служби статистики України [1], 5486 суб'єктів господарювання надають послуги з централізованого водопостачання і водовідведення, з них лише 2144 мають ліцензії на провадження даного виду діяльності. Одночасно малі підприємства централізованого водопостачання і водовідведення позбавлені можливості залучення довгострокових інвестиційних ресурсів, зокрема з причини обмеженості бюджетів розвитку місцевих громад для надання місцевих гарантій під фінансові запозичення.

Співпраця з міжнародними фінансовими інституціями протягом більш як двадцять років свідчить про перспективність отримання фінансових ресурсів лише великими підприємствами. Так, лише 2% найбільших підприємств, які ведуть ліцензовану діяльність з централізованого водопос-

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

тачання та водовідведення, отримали, продовжують отримувати або перебувають в стадії прийняття рішення щодо отримання інвестиційних ресурсів від міжнародних фінансових інституцій (рис. 1).

Значна кількість суб'єктів господарювання не забезпечує належного задоволення попиту на якісну та доступну (технічно, економічно) воду для населення через відсутність інвестиційних коштів на модернізацію у більшості цих підприємств на модернізацію. Так, 75% населених пунктів (4,0 млн. домогосподарств) в Україні не мають доступу до централізованого водопостачання, 94% населених пунктів (4,2 млн. домогосподарств) не забезпечені послугами з централізованого водовідведення [1].

Тарифи на послуги водоспоживання в малих містах, селищах та селах у 2–5 разів перевищують тарифи, що діють у великих містах (в межах однієї області), в той час як міжрегіональна різниця між найнижчим та найвищим тарифами сягає кількох десятків разів. Соціально несправедлива диференціація тарифів на послуги централізованого водопостачання та водовідведення для населення полягає в тому, що, наприклад, у Вінницькій області максимальна різниця становить більше 11 разів, а по Україні – близько 16 разів. Встановлення єдиних регіональних тарифів дозволить зменшити розрив до чотирьох разів (рис. 2).

Це обумовлено понаднормовими втратами і збільшеними операційними витратами при малих обсягах збуту води малих підприємств, а також регіональними технологічними особливостями надання послуг водоспоживання.

Враховуючи, що середньомісячні доходи домогосподарств у малих населених пунктах (у 2013 році – 4010,66 грн.) на 15% нижчі, ніж у великих містах (у 2013 році – 4747,89 грн.) [1], значні витрати домогосподарств на централізоване водопостачання і водовідведення посилюють соціальну нерівність навіть у межах одного регіону.

Механізмом державного регулювання питань підвищення рівня технічної доступності, встановлення соціальної справедливості у малих поселеннях і початку модернізації галузі є

приєднання малих підприємств централізованого водопостачання і водовідведення до найбільш потужних підприємств, шляхом створення єдиних регіональних підприємств.

Досвід європейських країн свідчить про ефективність роботи агрегованих підприємств. Усі країни вибирали різні критерії та шляхи агрегації, однак усі вони значно скоротили чисельність підприємств водопостачання і водовідведення. Так, станом на сьогодні в Англії та Уельсі послуги водопостачання надають 32 компанії, в Румунії – 42, в Італії – 91, в Болгарії – 10. Середнє підприємство водопостачання в ЄС виробляє близько 45 млн. куб. м води за рік (рис. 3).

Аналіз вітчизняного досвіду агрегації підприємств з централізованого водопостачання і водовідведення (КРП «Вода Криму», ОКВП «Дніпро–Кіровоград») свідчить про позитивні економічні наслідки – зниження операційних витрат на електроенергію (до 27% у КРП «Вода Криму»), оптимізацію штатної чисельності (до 13% ОКВП «Дніпро–Кіровоград») та соціальний ефект – перехід на цілодобове водопостачання для населення малих міст (КРП «Вода Криму»), зниження тарифу на послуги з централізованого водопостачання і водовідведення для 84% домогосподарств у малих поселеннях (ОКВП «Дніпро–Кіровоград»).

Виклики, які постали сьогодні перед нашою країною, змушують в короткі терміни доводити тарифи на послуги централізованого водопостачання і водовідведення до економічно обґрунтованого рівня. Якраз економічно обґрунтований тариф, що включає інвестиційну складову, і може гарантувати підприємству постійні надходження від споживачів для проведення модернізації основних засобів. Єдиний економічно обґрунтований тариф буде діяти для всіх категорій споживачів: бюджетних установ, інших споживачів, домогосподарств (населення).

Найбільш суттєве підняття тарифів очікується на малих підприємствах з незначним обсягом реалізації послуг, оскільки умовно постійні витрати на таких водоканалах є суттєвими. Причому в таких умовах одним із головних заходів збалансування інтересів підприємств та споживачів, зокрема населення, є агрегація підприємств централізованого

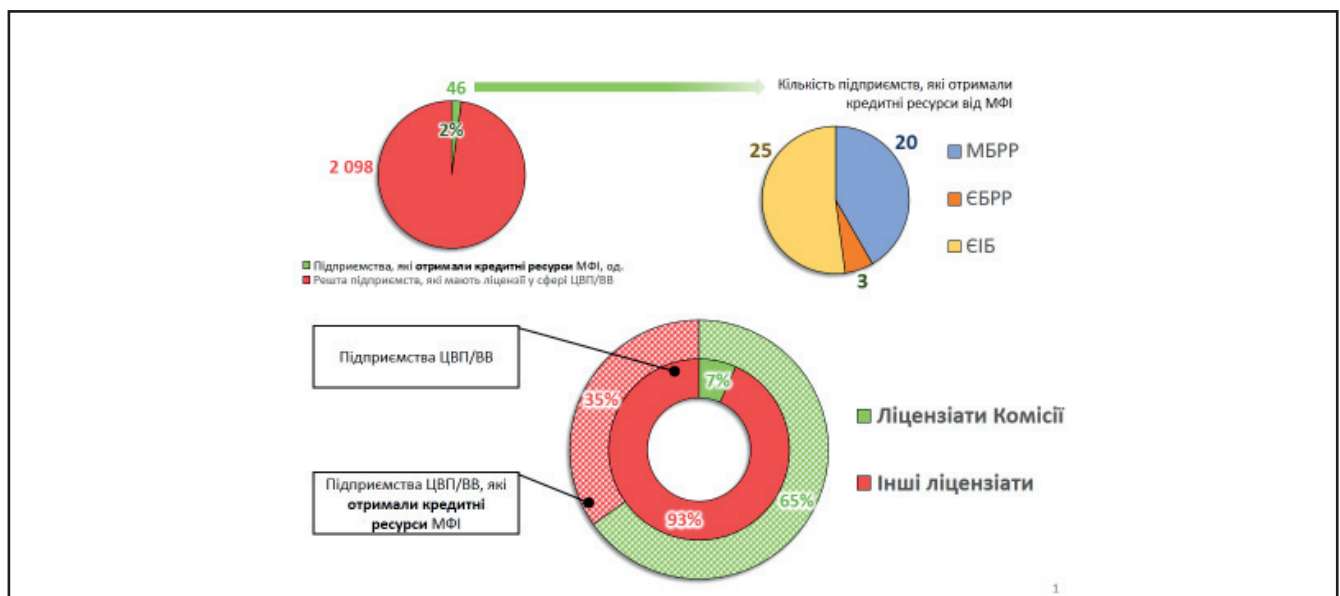

Рисунок 1. Структура і динаміка отримання кредитних ресурсів від міжнародних фінансових інституцій підприємствами централізованого водопостачання і водовідведення

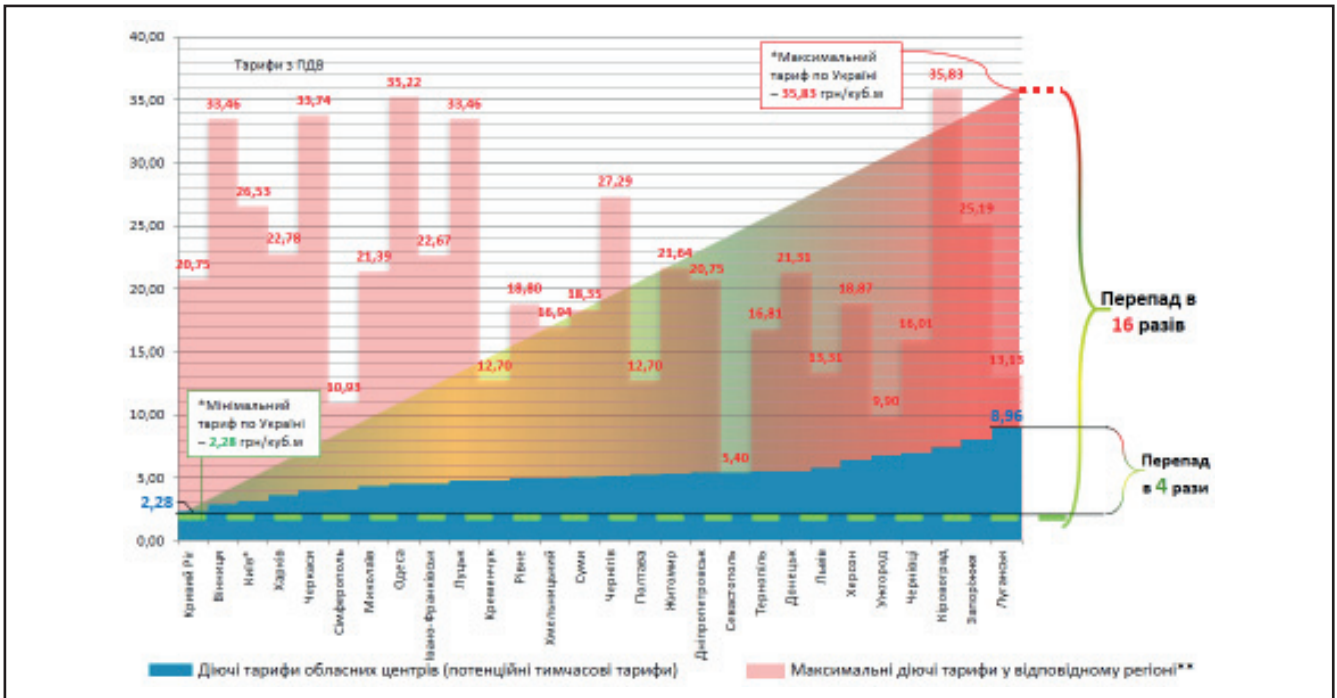

Рисунок 2. Диференціація тарифів на послуги централізованого водопостачання і водовідведення у регіонах України

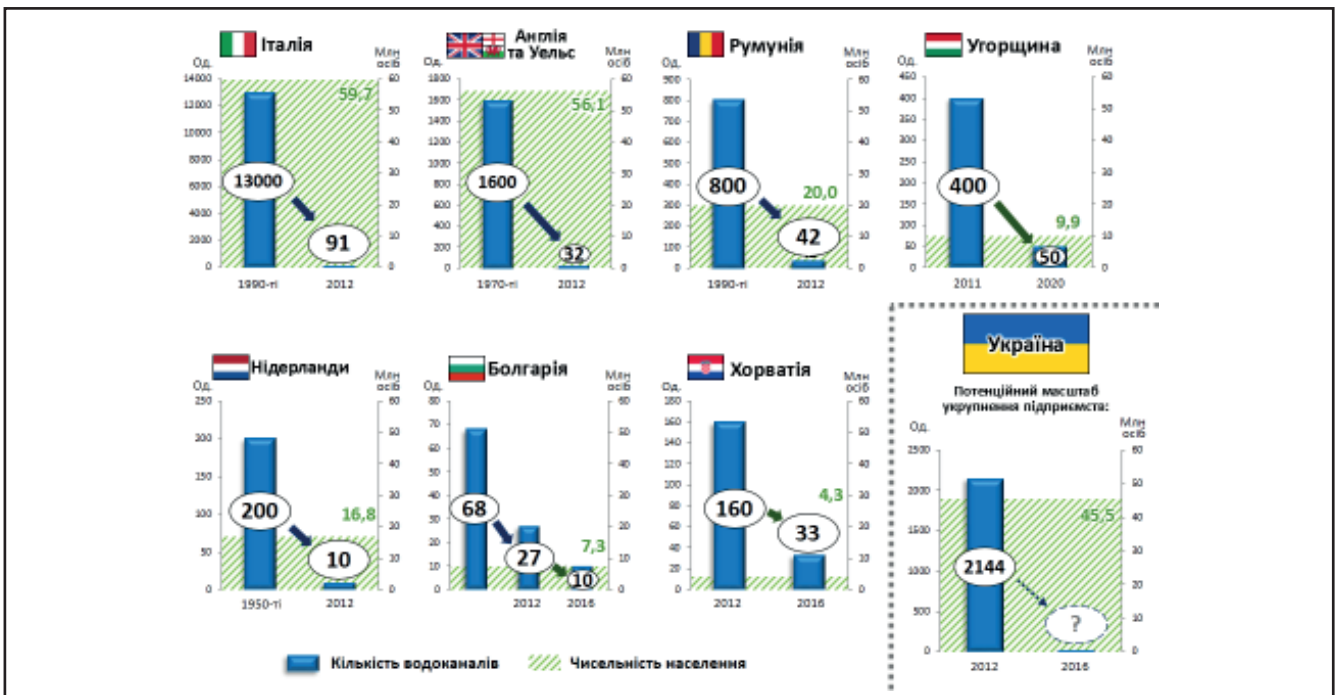

Рисунок 3. Європейський досвід агрегації підприємств централізованого водопостачання і водовідведення

водопостачання і водовідведення. З одного боку, це дозволить зменшити витрати за рахунок економії на масштабі, а з іншого – приведе до зниження тарифів на послуги централізованого водопостачання і водовідведення для споживачів малих підприємств.

Для того щоб отримати позитивний результат, агрегацію підприємств необхідно проводити поетапно – приєднання найбільших підприємств області до підприємства обласного центру (в окремих випадках необхідно виділяти декілька «вузлів агрегації» – підприємство обласного центру та інше велике підприємство співставне за масштабами виробни-

цтва та рівнем тарифу) на першому етапі та остаточне приєднання решти малих підприємств області до створеного єдиного регіонального підприємства. За такої послідовності дій будуть створені умови для поступового перетворення кількісних змін ресурсів водоканалів в якісні зміни функціонування об'єднаного підприємства. Причому найбільший позитивний ефект від агрегації отримають малі підприємства.

Низка міжнародних організацій надає підприємствам централізованого водопостачання і водовідведення кредити на модернізацію. Однією з умов надання кредитів в Європейському Союзі є визначена сума (близько 25 млн. євро),

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

яку може повернути тільки достатньо потужне підприємство. Тому на особливу увагу заслуговує критерій інвестиційного потенціалу областей. Він вказує на потенційну спроможність області для отримання кредитів міжнародних організацій [6].

При застосуванні різних критеріїв агрегації підприємств водопостачання (загальна чисельність населення, чисельність населення з підключенням до мереж водопостачання, обсяг водоспоживання) в Україні можна створити від 34 до 69 агрегованих регіональних підприємств.

За критерієм інвестиційного потенціалу переважна більшість областей України може отримати по одному кредиту до 25 млн. євро на область, а місто Київ, Дніпропетровська і Донецька області – відповідно по 5, 6, 7 кредитів. Методологія розрахунків за інвестиційним критерієм базується на припущенні, що підприємства мають об'єднуватися до досягнення сумарного рівня річного доходу, 10% якого достатньо для погашення протягом 15 років кредиту, обсяги якого є характерними для міжнародних фінансових установ. За найбільш поширеною практикою позики надаються Європейським Союзом в обсягах 25 млн. євро. Для України цей критерій означає, що для отримання кредитів міжнародних організацій з європейськими вимогами у переважній більшості областей потрібно створювати по одному регіональному підприємству на область. Але на територіях з критерієм, що перевищує 1, не обов'язково створювати багато підприємств, просто у одного підприємства є можливість отримати більше коштів на модернізацію (рис. 4).

На основі проведеного аналізу ми прийшли до висновку, що процес агрегації має здійснюватися в два етапи та на основі послідовного застосування соціального, технологічного, басейнового, територіального принципів та використанням форми агрегації – управління спільною власністю територіальних громад (обласних рад) (рис. 5). Етапність агрегації викликана тим, що найбільш суттєвий ефект відбу-

ється при агрегації 620 великих та середніх підприємств. Інші 1524 підприємства, що мають ліцензії на надання послуг централізованого водопостачання і водовідведення, зможуть приєднатися до вже агрегованих регіональних підприємств на другому етапі. Одночасна агрегація водоканалів може перетворитися у суто адміністративні заходи окремих органів влади і розтягнуться у часі.

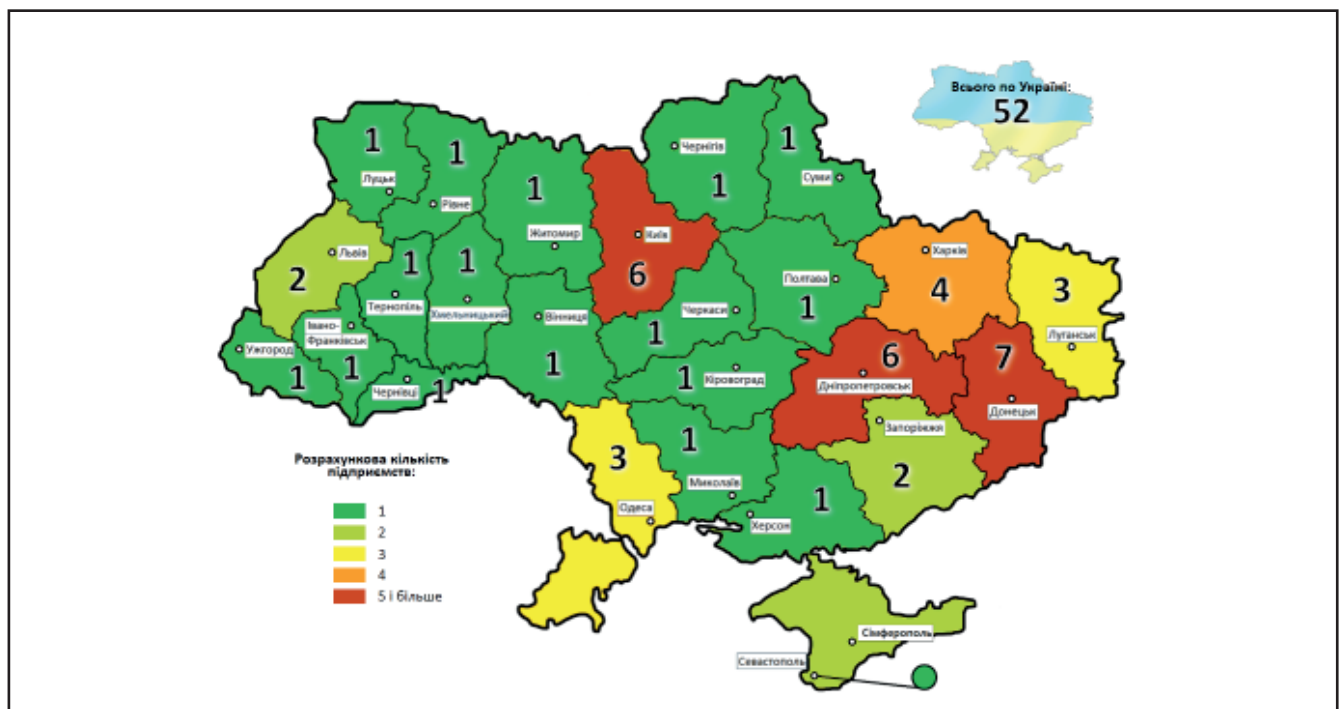
Запропонований організаційно-правовий механізм практично опрацьований та має позитивні соціально-економічні наслідки: агрегація на договірних засадах на праві спільної власності об'єктів права комунальної власності, реалізація процедури агрегації у порівняно короткі терміни та відсутність перешкод для встановлення єдиних (обласних) тарифів.

Технологічна єдність підприємств дозволить суттєво покращити якість надання послуг централізованого водопостачання та водовідведення за рахунок використання спільних виробничих потужностей та досягнення ефекту масштабу.

Найбільш дієвим і прийнятним соціальним механізмом стимулювання місцевих громад до агрегації є визначення єдиного регіонального тарифу на централізоване водопостачання і водовідведення для регіонального підприємства, яке є центром об'єднання.

Як правило, найбільш потужне підприємство регіону знаходиться саме у обласному центрі і має найнижчий тариф. За результатами проведеного нами аналізу можна зробити висновок, що на першому етапі агрегації із встановленням регіональних тарифів 90% домогосподарств країни не змінять або зменшать свої витрати на послуги централізованого водопостачання і водовідведення (рис. 6).

Отже, низький тариф підприємства обласного центру буде стимулювати органи місцевого самоврядування інших населених пунктів до агрегації в регіональні підприємства.

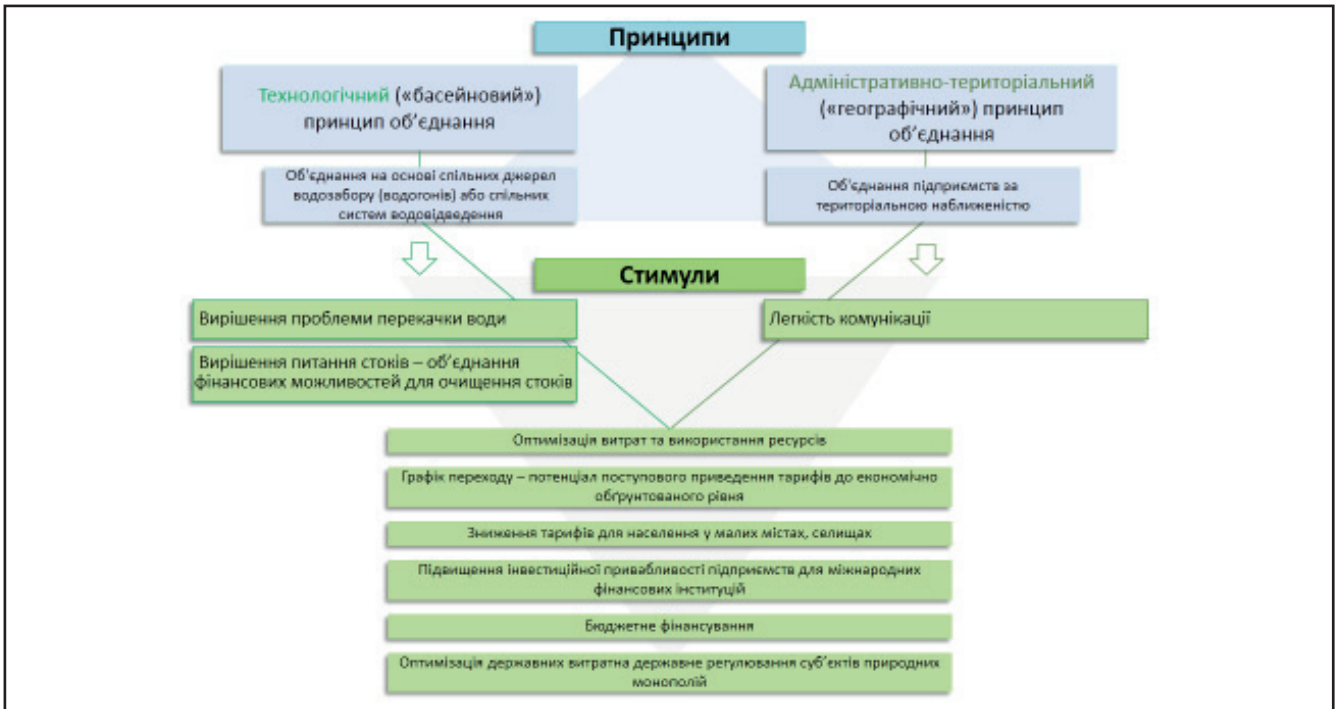

Рисунок 5. Рекомендовані умови агрегації підприємств централізованого водопостачання і водовідведення

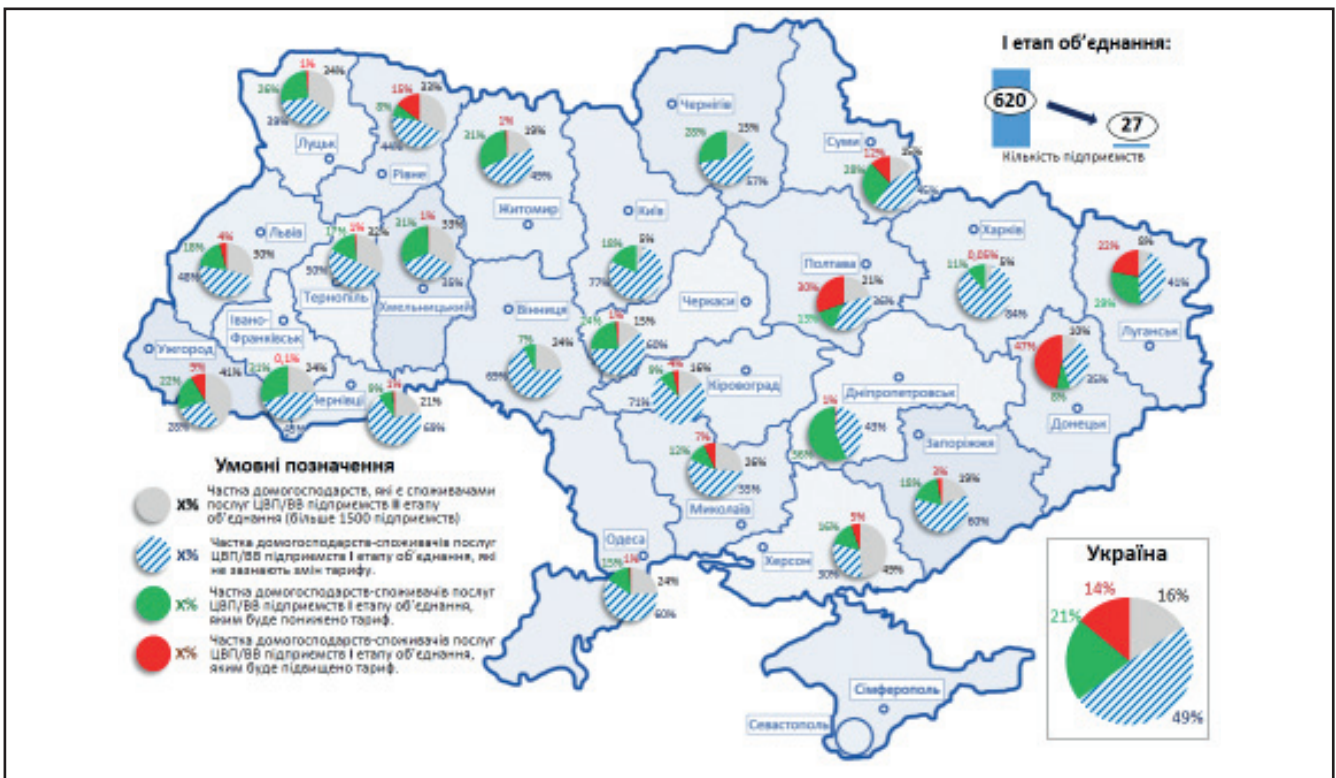

Рисунок 6. Ефект від встановлення єдиних регіональних тарифів

Висновки

Дослідження дозволяє зробити висновок, що одним з оптимальних механізмів підвищення інвестиційної привабливості підприємств централізованого водопостачання і водовідведення у сучасних умовах функціонування є їх агрегація навколо найбільш потужних підприємств області із встановленням єдиного регіонального тарифу на економічно обгрунтованому рівні для підприємства – центру агрегації.

Агрегацію підприємств централізованого водопостачання і водовідведення необхідно проводити у два етапи та на основі послідовного комплексного застосування соціального, технологічного, басейнового, територіального принципів об'єднання. Це дозволить покращити роботу підприємств, уникнути значної диференціації тарифів у регіонах України та буде сприяти встановленню соціальної рівності при користуванні послугами централізованого водопостачання і водовідведення.

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

У подальшому планується дослідити вдосконалення механізмів залучення інвестицій у сферу централізованого водопостачання і водовідведення з урахуванням соціальної доступності цих послуг.

Список використаних джерел

1. Сайт державної служби статистики. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Системи оптимізації систем водопостачання та водовідведення. Режим доступу: http://vodarivne.com/ua/sistemi_optimizatsiyi_sistem_vodopostachannya_ta_vodovidvedennya/

3. Кравченко В.А., Кравченко А.В. Новые пути водоснабжения Украины / Кравченко В.А. // Виробничо-практичний журнал «Водопостачання та водовідведення». – 2013. – №5. – С. 2–7.

4. Как заинтересовать Запад финансировать модернизацию украинских систем водоснабжения и водоотведения? Режим доступу: <http://vgolian.com>.

5. Косянчук І. Зворотний бік «тарифної медалі» / І. Косянчук // Урядовий кур'єр. – 2012. – №80. – С. 6.

6. Вивчення інституційних можливостей в секторі водопостачання та водовідведення Хорватії. Режим доступу: www.witteveenbos.com

Т.К. КВАША,
проф. н. с., НДЕІ Мінекономрозвитку і торгівлі України,
Л.В. ЛЯХ,
ст.н.с., УкрІНТЕІ

Визначення пріоритетів інноваційної діяльності та моніторинг результативності цих пріоритетів: світовий досвід

У роботі досліджено процес визначення пріоритетних напрямів за допомогою Форсайт методики. Проаналізовано досвід проведення моніторингу результативності інноваційної діяльності за пріоритетними напрямками у ЄС на основі деяких програм, серед яких: Сьома рамкова програма (РП7), Горизонт 2020, Центральна Європа, Міжрегіональна програма співробітництва INTERREG IVC.

Крім того, було розглянуто порядок моніторингу пріоритетів, який затверджено в Ірландії в рамках Національного пріоритетного дослідницького завдання, а також особливості моніторингу в Україні.

Ключові слова: пріоритетні напрями, моніторинг результативності, інноваційна діяльність.

Т.К. КВАША,
вед. н.с., НИИ Минэкономразвития и торговли Украины,
Л.В. ЛЯХ,
ст.н.с., УкрІНТЕІ

Мировой опыт мониторинга приоритетов инновационной деятельности

В работе исследован процесс определения приоритетных направлений с помощью Форсайт методики. Проанализирован опыт проведения мониторинга результативности инновационной деятельности по приоритетным направлениям в ЕС на основе некоторых программ, среди которых: Седьмая рамочная программа (РП7), Горизонт 2020, Центральная Европа, Межрегиональная программа сотрудничества INTERREG IVC.

Кроме того, был рассмотрен порядок мониторинга приоритетов, утвержденный в Ирландии в рамках Национального пріоритетного исследовательского задания, а также особенности мониторинга в Украине.

Ключевые слова: пріоритетные направления, мониторинг результативности, инновационная деятельность.

Т. KVASHA,
senior researcher Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine,
L.LYAKH,
senior researcher of UkrINTEI

International experience of innovative priorities monitoring

In the article the process of identifying priority areas using Foresight methods was studied. The EU experience of monitoring the impact of innovation activities in the priority areas was analyzed on the basis of several programmes, including: Seventh Framework Programme (FP7), Horizon 2020, Central Europe, Interregional Cooperation Programme «INTERREG IVC».

It was also examined the procedure of monitoring priorities, approved in Ireland for the National Research Prioritisation Exercise and some peculiarities of monitoring in Ukraine.

Keywords: priority areas, monitoring tht impact, innvation activities.

Постановка проблеми. Економічне зростання країн та їх окремих регіонів, рівень життя населення визначається значною мірою ефективністю інноваційної діяльності. Сучасна економіка все більше має інноваційні риси, що пов'язано з розробкою, впровадженням і використанням нововведень, з

перетворенням організаційно-економічного механізму господарювання.

Одним з основних пріоритетних стратегічних напрямів підвищення конкурентоспроможності держави є перехід від ресурсного типу економічного розвитку до інноваційного, за-